

Aizliegums tiesnesim darboties politiskajās partijās atbilst Satversmei

2013. gada 10. maijā Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2012-16-01 „Par likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam”.

Aizliegums tiesnesim piederēt pie politiskajām partijām nostiprina tiesu varas autoritāti

Apstrīdētā norma

Likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešā daļa: „Tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām.”

Augstāka juridiska spēka norma

Satversmes 102. pants: „Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

Lietas fakti

Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs Jānis Neimanis ir Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesnesis. Šajā amatā viņš apstiprināts 2007. gada 13. decembrī. Sūdzības iesniedzējs norāda, ka laika gaitā viņš sapratis, ka ir svarīgi, lai viņa politiskie uzskati par norisēm sabiedrībā tiktu atbilstoši izpausti un pārstāvēti. Tādēļ viņš vēlētos darboties politiskajā partijā. Savukārt apstrīdētā norma ierobežojot viņa tiesības pievienoties politiskajai partijai.

Saeima norāda, ka apstrīdētā norma nodrošina tiesneša neatkarību. Turklāt norma pēc būtības esot tiesnešu profesionālās ētikas kanons, kuru likumdevējs ietvēris likumā. Līdz ar to apstrīdētās normas grozīšana vai atcelšana pati par sevi nepiešķirtu sūdzības iesniedzējam tiesības pievienoties kādai politiskajai partijai.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par lūgumu izbeigt tiesvedību

Saeima ir norādījusi, ka tiesvedība lietā būtu izbeidzama. Sūdzības iesniedzējs neesot norādījis brīdi, kurā viņam radies pamattiesību aizskārums, kā arī neesot iesniedzis pierādījumus, kas liecinātu par šāda aizskāruma esamību. Līdz ar to pastāvot šaubas, vai sūdzības iesniedzējs ievērojis Satversmes tiesas likumā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu, kas ir seši mēneši no pamattiesību aizskāruma brīža. [15]

Satversmes tiesa, noskaidrojot, vai tiesvedība lietā ir turpināma, vērtēja:

- 1) vai apstrīdētā norma attiecas uz tādām pieteikuma iesniedzēja tiesībām, kuras ir noteiktas Satversmes 102. pantā;
- 2) vai pastāv tiešs un konkrēts pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums;
- 3) vai ir ievērotas likuma prasības par vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanu un konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu. [16.4]

Satversmes tiesa atzina, ka ikvienas personas tiesības apvienoties politiskā partijā ir būtisks demokrātiskas valsts iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikums [18.3]. Apvienošanās politiskajā partijā ir personu dalība tādā organizācijā, kuras galvenais mērķis ir politiskās varas iegūšana. [19] Tā kā Satversmes 102. pantā norādīts, ka šādas tiesības piemīt ikvienam, ar apstrīdēto normu skartās pieteikuma iesniedzēja tiesības ietilpst Satversmes 102. panta tvērumā [20].

Persona noteiktos gadījumos var iesniegt konstitucionālo sūdzību par tādu tai nelabvēlīgu tiesību normu, kas tieši un nepastarpināti attiecas uz šo personu, taču vēl nav tai piemērota. [22] Taču personai ir jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada viņai pamattiesību aizskārumu. [22.1]

Aizskāruma rašanās brīža norādīšana nevar būt formāla un aprobežoties ar noteikta datuma nosaukšanu. Personai jānorāda objektīvi pārbaudāmi fakti, kas raksturo aizskārumu un ļauj konstatēt tā rašanās brīdi, personas subjektīvais viedoklis nav pietiekams pamats pamattiesību aizskāruma konstatēšanai. Sešu mēnešu termiņa galvenais mērķis ir nodrošināt tiesisko stabilitāti un līdz ar to arī aizsargāt citu personu tiesisko paļāvību. [22.3]

Ja pieteikuma iesniedzējam par tiesību normā noteiktā aizlieguma pārkāpšanu likumā paredzētas būtiskas nelabvēlīgas sekas, tad šāda situācija noteiktos apstākļos atzīstama par potenciālu vai nākotnē sagaidāmu pamattiesību aizskārumu, uz kuru nav attiecināms Satversmes tiesas likumā noteiktais sešus mēnešus ilgais konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš. [22.4]

Satversmes tiesa atzina, ka sūdzības iesniedzējam, ja viņš pievienotos politiskajai partijai, būtu jārēķinās ar atcelšanu no tiesneša amata, kas ir smagākais disciplinārās atbildības veids. Tādējādi pamattiesību aizskārumus sūdzības iesniedzējam varētu rasties vienīgi ar apstrīdētās normas piemērošanu. Līdz ar to tas potenciāli varētu rasties nākotnē. [23.1]

Tādējādi tiesa atzina, ka **tiesvedība lietā ir turpināma.** [23.3]

Par biedrošanās brīvības ierobežošanu

Satversmes tiesa vērtēja, vai pamattiesību ierobežojums ir pieļaujams, noskaidrojot, vai tas ir: 1) noteikts ar likumu; 2) attaisnojams ar leģitīmu mērķi; 3) proporcionāls jeb samērīgs ar šo mērķi. [25]

Tiesa atzina, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu [26] un tam ir leģitīms mērķis – demokrātiskas valsts iekārtas un citu cilvēku tiesību aizsardzība, proti, apstrīdētā norma palīdz nodrošināt taisnīgas, neatkarīgas un objektīvas tiesu varas darbību [27].

Par apstrīdētās normas atbilstību samērīguma principam

Satversmes tiesa norādīja, ka viens no demokrātiskas valsts principiem ir tiesiskuma princips. Tikai neatkarīga tiesu vara var nodrošināt taisnīgu tiesas procesa rezultātu. Tiesnešu neatkarības nodrošināšanā ir ieinteresēts ikviens, attiecībā uz kuru tiek spriesta tiesa. [29.2] Apstrīdētā norma neparedz iespēju, ka tiesnesis varētu būt saistīts ar kādu politisko partiju. Tas nozīmē, ka tiesnesis nav pakļauts politiskās partijas disciplīnai un viņam nav jāievēro partijas programma. Tādējādi apstrīdētā norma rada sabiedrībai paļāvību, ka tiesnesis nepārstāv kādas politiskās partijas viedokli. Tā palīdz novērst tādus gadījumus, kuros varētu rasties šaubas par tiesnešu spēju objektīvi un neatkarīgi spriest tiesu. [29.3]

Tāpat tiesa atzina, ka Satversmes 102. pants aplūkojams vienkopus ar Satversmes 101. pantu, proti, ar tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā un pildīt valsts

dienestu. [31.1] Satversmes tiesa norādīja, ka sūdzības iesniedzējam ir vairākas iespējas paust savu nostāju valsts un pašvaldību darbam būtiskos jautājumos, piemēram, piedalīties un kandidēt vēlēšanās, vērsties valsts un pašvaldību iestādēs. [31.2] Tādējādi tiesa atzina, ka pieteikuma iesniedzējs likumā noteiktajā kārtībā var piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, bet apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums, ar kuru pieteikuma iesniedzējs ir ilgstoši samierinājies, nenodara būtisku kaitējumu viņa tiesībām un likumiskajām interesēm. [31.3]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma kalpo tiesu varas autoritātes nostiprināšanai un tajā noteiktā ierobežojuma pastāvēšana ir ieguvums sabiedrībai. [31.4]

Tiesā atzina, ka **apstrīdētā norma atbilst samērīguma principam.**

Par pamattiesību ierobežojuma nepieciešamību nākotnē

Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējam ir pienākums sekot tam, vai tiesību normas patiešām efektīvi pilda savu uzdevumu, un apsvērt, vai normatīvais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas nebūtu kādā veidā pilnveidojams. Kaut arī apstrīdētā norma atbilst samērīguma principam, likumdevējs nākotnē var izvērtēt tajā noteiktā ierobežojuma turpmāko nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā. [31.5]

Satversmes tiesa atzina likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam.

Sprīdums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājās spēkā pasludināšanas brīdī. Sprīduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Sprīdumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Reģistrēšanās Satversmes tiesas jaunumu saņemšanai: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=51>

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216